

ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС

Рибницький Г.В.

*директор з правових питань та розвитку,
ТОВ «Промгазінжиніринг»*

ПОНЯТТЯ ТА ЗНАЧЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ФОРМ ЗДІЙСНЕННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗА СУЧАСНИХ УМОВ

Що стосується організаційних форм здійснення підприємницької діяльності, то в ч. 1 ст. 45 ГК України [1] законодавець зазначає, що підприємництво в нашій державі може здійснюватись на вибір підприємця в будь-яких організаційних формах, що передбачені законом. При цьому, зважаючи на вимоги законодавства, можна зробити висновок, що такими формами є наступні:

1. Державні унітарні підприємства, що утворюються компетентним органом державної влади в розпорядчому порядку на базі відокремленої частини державної власності, як правило, без поділу її на частки, і входять до сфери його управління.

2. Комунальні унітарні підприємства, що утворюються компетентним органом місцевого самоврядування в розпорядчому порядку на базі відокремленої частини комунальної власності (у відповідності із ст.ст. 26 та 43 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» [2]) і входять до сфери його управління.

3. Господарські товариства, що, відповідно до ст. 113 ЦК України [3] та ст. 79 ГК України є юридичними особами (у сенсі ст. 80 ЦК України), що створюються юридичними особами та/або громадянами (використання терміну «громадяни» вважаємо не доречним, оскільки він не співвідноситься із колом осіб, які можуть займатись підприємницькою діяльністю на території нашої держави, до яких, зокрема, входять і громадяни інших держав, і особи без громадянства) шляхом об'єднання їх майна і участі в підприємницькій діяльності товариства з метою одержання прибутку. До таких товариств, головним чином, належать:

1) акціонерні товариства, тобто такі особи, що мають статутний капітал, поділений на визначену кількість акцій однакової номінальної вартості, і несуть відповідальність за зобов'язаннями тільки майном товариства (відповідно, акціонери несуть ризик збитків, пов'язаних із діяльністю товариства, в межах вартості належних їм акцій);

2) товариства з обмеженою відповідальністю, а саме юридичну особу, що має статутний капітал, поділений на частки, розмір яких визначається установчими документами, і несе відповідальність за своїми зобов'язаннями тільки своїм майном (учасники товариства, які повністю сплатили свої вклади, несуть ризик збитків, пов'язаних з діяльністю товариства, у межах своїх вкладів);

3) товариства з додатковою відповідальністю, тобто таку особу, статутний капітал якої поділений на частки визначених установчими документами розмірів і яка несе відповідальність за своїми зобов'язаннями власним майном, а в разі його недостатності учасники цього товариства

несуть додаткову солідарну відповідальність у визначеному установчими документами однаково кратному розмірі до вкладу кожного з учасників.

4) повні товариства, тобто господарські товариства, всі учасники яких повинні бути зареєстровані як суб'єкти підприємництва та, відповідно до укладеного між ними договору, здійснювати підприємницьку діяльність від імені товариства і нести додаткову солідарну відповідальність за зобов'язаннями товариства усім своїм майном;

5) командитні товариства, а саме юридичні особи, в яких один або декілька учасників здійснюють від імені товариства підприємницьку діяльність і несуть за її зобов'язаннями додаткову солідарну відповідальність усім своїм майном, на яке за законом може бути звернено стягнення (власне: повні учасники, які, серед іншого, повинні бути зареєстровані як суб'єкти підприємництва), а вкладники – лише в межах своїх вкладів.

4. Підприємства колективної власності, тобто корпоративні або унітарні підприємства, що діють на основі колективної власності засновника (засновників), зокрема:

1) виробничі кооперативи, під якими розуміюся добровільні об'єднання громадян на засадах членства з метою спільної виробничої або іншої господарської діяльності (наприклад, переробної, заготівельно-збутової, постачальницької, сервісної), що базується на їх особистій трудовій участі та об'єднанні майнових пайових внесків, участі в управлінні підприємством та розподілі доходу між членами кооперативу відповідно до їх трудової та майнової участі в діяльності кооперативу;

2) підприємства споживчої кооперації, якими, зважаючи на ч. 8 ст. 111 ГК України, визнаються унітарні або корпоративні підприємства, утворені споживчим товариством (товариствами) або спілкою (об'єднанням) споживчих товариств відповідно до вимог законодавчих актів з метою здійснення статутних цілей цих товариств, спілок (об'єднань);

3) підприємства громадських та релігійних організацій, під якими розуміються унітарні підприємства, засновані для здійснення господарської діяльності з метою виконання статутних завдань на власності:

а) об'єднання громадян, а саме: громадської організації (за умови, що його статутом передбачено право заснування підприємств), політичної партії (при цьому, політичним партіям та юридичним особам, що ними створюються, забороняється засновувати підприємства, за винятком засобів масової інформації, підприємств, що здійснюють продаж суспільно-політичної літератури, інших пропагандистсько-агітаційних матеріалів, виробів з власною символікою, проведення виставок, лекцій, фестивалів та інших суспільно-політичних заходів);

б) релігійної організації, зважаючи на те, що такі мають право засновувати лише видавничі, поліграфічні, виробничі, реставраційно-будівельні, сільськогосподарські та інші підприємства, що є необхідними для забезпечення діяльності таких організацій.

5. Приватне підприємство, яким визнається підприємство, що діє на основі приватної власності одного або кількох громадян, іноземців, осіб без громадянства (так само і на основі приватної власності суб'єкта господарювання – юридичної особи) та його (їх) праці чи з використанням найманої праці. До сьогодні чинне законодавство не містить спеціального закону, який регулював би порядок створення та діяльності приватних підприємств, що, разом із проблемою невизначеності правового статусу

таких підприємств в діючому законодавстві, прямо ускладнює розуміння їх юридичного статусу.

6. Фермерське господарство, яке є формою підприємницької діяльності громадян України із створенням юридичної особи, які виявили бажання виробляти товарну сільськогосподарську продукцію, займатися її переробкою та реалізацією з метою отримання прибутку на земельних ділянках, наданих їм для ведення фермерського господарства, відповідно до закону. Слід відмітити, що порядок створення та діяльності фермерських господарств регламентується не лише на підставі загальних і спеціальних норм ЦК України та ГК України (ст. 114), але й спеціальним законом «Про фермерське господарство» [4] та ЗК України [5].

7. Підприємство з іноземними інвестиціями, під яким, зважаючи на норми діючого законодавства, слід розуміти підприємство (організацію) будь-якої організаційно-правової форми, що створене відповідно до законодавства України, іноземна інвестиція в статутному капіталі якого (за його наявності) становить не менше 10%. При цьому, таким підприємство (організація) стає не з моменту державної реєстрації, а з дня зарахування іноземної інвестиції на його баланс.

8. Іноземне підприємство, яким визнається унітарне або корпоративне підприємство, створене за законодавством України (зокрема, у відповідності із Законом України «Про режим іноземного інвестування» [6]), що діє виключно на основі власності іноземців або іноземних юридичних осіб, або діюче підприємство, придбане повністю у власність цих осіб. При цьому, зважаючи на правило, що встановлено в ч. 2 ст. 117 ГК України, можна зробити висновок, що, на відміну від підприємств з іноземними інвестиціями, щодо іноземних підприємств існує пряма заборона створювати їх в галузях, визначених законом, що мають стратегічне значення для безпеки держави, а саме тих, як зазначається в спеціальній літературі, що забезпечують національну безпеку, конкурентоспроможність держави, підвищують її економічний потенціал з урахуванням її спеціалізації та інноваційних пріоритетів розвитку [7, с. 63].

9. Громадянин-підприємець (за термінологію ЦК України – «фізична особа-підприємець»), яким, зважаючи на положення Конституції України, ст. 128 ГК України та ст.ст. 50-54 ЦК України, є суб'єкт господарювання у разі здійснення ним підприємницької діяльності (окрім діяльності, що становить монополію держави та провадження якої передбачається законом у певній організаційній формі, якій не відповідає означена форма) за умови державної реєстрації його як підприємця без статусу юридичної особи (відповідно до ст. 58 ГК України).

Список використаних джерел:

1. Господарський кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 року // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 18. – № 19-20, № 21-22, ст. 144.
2. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 року // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 24. – ст. 170.
3. Цивільний кодекс України: Закон України від 16 січня 2003 року // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40-44, ст. 356.
4. Про фермерське господарство: Закон України від 19 червня 2003 року № 973-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 45. – Ст. 363.
5. Земельний кодекс: Закон України від 15 жовтня 2001 року // Відомості Верховної Ради. – 2002. – № 3-4. – Ст. 27.
6. Про режим іноземного інвестування: Закон України від 19 березня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 19. – ст. 80.

7. Савицька О.І. Стратегічно важливі галузі економіки як фундамент для забезпечення національної безпеки України / О.І. Савицька // Економіка та підприємництво, 2012, № 1. – С. 59-64.

Терещенко В.О.

кандидат юридичних наук,

директор,

Юридичне об'єднання «КАПІТАЛ ПРАВИС»

СУТНІСТЬ І ЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ПІДПРИЄМНИЦТВО»

Сьогодні в науці і чинному законодавстві України не має єдиного підходу до трактування поняття підприємництва, а також не розроблено універсальної інтерпретації такої категорії, що ускладнює дослідження підприємницької діяльності як правової категорії, що обумовлює актуальність і новизну даного дослідження.

Дефініція «підприємництво» складалася протягом значного часу, змінюючись під впливом психології людей та соціально – економічних подій. Вона постійно поповнюється елементами нового змісту історичних, політичних, юридичних, економічних і соціально-психологічних відносин [1, с. 209]. Вперше поняття «підприємництво» введено у науковий обіг у XVIII сторіччі англійським вченим, банкіром та економістом Р. Кантільоном. Він розглядав його як особливу економічну функцію, важливою рисою якої є ризик та новаторство [2]. Поняття «підприємництво» на початку свого виникнення означало здатність охопити або розпочати першим. Тобто вже первинна інтерпретація підприємництва вказувала на те, що за значенням воно являє собою діяльність людини, яка має здатність охопити певну сферу та розпочати першою підприємницьку діяльність. Такою людиною був підприємець.

У 30-ті роки ХХ століття з'являються концепції, які намагаються розглянути підприємництво не лише в системі промислового виробництва, але й у системі суспільних відносин [3]. Відомий економіст Джон Мейнард Кейнс вказував на соціальний аспект підприємництва. На його думку, за умови державного регулювання, підприємництво може сприяти у розв'язанні проблем зайнятості населення, економічного росту, збільшення витрат на соціальну сферу. Важливий внесок у розкриття категорії «підприємництво» внесено одним із видатніших економістів першої половини минулого сторіччя – Й. Шумпетером. На думку цього вченого, підприємництво не є професією, а підприємці утворюють особливий клас тільки в тому розумінні, якщо дослідник може при класифікації виділити їх в окрему групу [4, с. 288-289].

У другій половині минулого століття вагомий внесок у розвиток теорії підприємництва здійснили Л. фон Мізес, Ф.А. Хайєк, П. Друкер, Г. Саймон, Е. Долан, Д. Ліндсей, які розглядали підприємництво як складне комплексне явище, для якого характерні ризик, новаторство, самостійність у прийнятті рішень і особиста відповідальність за отримані результати, а підприємців – як особистостей, що володіють такими якостями, як: комунікабельність, компетентність, здатність нести відповідальність за своїх дії, здатність ризикувати, уміння організовувати людей, здатність швидко приймати рішення [5, с. 26].